

דברי השירה

ויזכר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ ידברי שירי ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת ראה - בין הזמנים

אחריות היחיד על הכלל

"ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה" (י"א - כ"ו).

יש לדקדק, מדוע הפסוק פתח בלשון יחיד "ראה", וממשיך בלשון רבים "נותן לפניכם", ולכאורה אם התחיל בלשון יחיד, היה צריך גם כן לסיים בלשון יחיד, ושיהיה כתוב 'ראה אנכי נותן לפניך'.

והכלי יקר כאן כתב על פי הגמ' בקידושין (דף מ' ע"ב) שמבואר שם שלעולם ידמה לאדם כאילו היה כל העולם מחצה על מחצה זכויות ועוונות, שאם עשה מצוה אחת הכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, ואם חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה, וזה כוונת הפסוק שכל אחד ואחד יראה שעל ידי מעשיו שיעשה הוא יכריע את כל העולם, ועל ידו יהיה ברכה או חלילה קללה על כל העולם.

ומזן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל סיפר שפעם מרן החפץ חיים זצוק"ל אמר לתלמידיו בשיבת ראדן שמחר נזכה לקבל את פני משיח צדקנו, והיתה התעוררות גדולה מאוד והבחורים ישבו ולמדו כל הלילה, וכולם חיכו לשמוע שהמשיח בא, אך נגמר היום והמשיח עדיין לא הגיע, וניגש אחד הבחורים אל החפץ חיים לשאול אותו למה המשיח לא הגיע לבסוף, ענה לו החפץ חיים שבאמת היה עת רצון בשמים שהמשיח יבוא, אבל בגלל שיהודי אחד דיבר לשון הרע הוא עיכב את ביאת המשיח, וזה נורא נוראות איך שכמה מילים עיכבו את ביאת המשיח.

כשסיפרו את המעשה הזה למרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, במשך כמה ימים ראש הישיבה הרהר בזה כל הזמן, ואמר שיוצא שעל ידי הלשון הרע של אותו יהודי המשיח לא הגיע, וזה גרם גם כן לכל השואה האיומה שעבר על עם ישראל, וזה מבהיל לחשוב על זה.

ועכ"פ מה שנוגע לכל אחד ואחד זה לדעת שעל ידי כל מעשה הוא יכול להכריע את כל העולם לכף זכות, וחלילה להיפך ח"ו.

כל אחד משפיע על השני - בין הזמנים

באופן אחר יש שמפרשים מדוע הפסוק מתחיל בלשון יחיד ומסיים בלשון רבים, משום שהפסוק בא לומר לנו, את ההשפעה שיש לכל אחד ואחד על הרבים, ואפילו אדם אחד שיעשה איזה מעשה טוב בכוחו להשפיע על הרבים שילמדו ממעשיו.

והיה פעם משפחה באשקלון שלא ידעו על קיום התורה ומצוות, ושלחו את ילדיהם לבית ספר ממלכתי דתי, ופעם אחת בבין הזמנים הם נפגשו בבחורי ישיבה, ואותם בחורים התנהגו בעדינות הנפש ושם שמים נקרא עליהם, והמשפחה מאוד התפעלה וביררה מהיכן צומחים בחורים כאלה, עד שנודע על עולם התורה, ובעקבות כך הוציאו את ילדיהם מבית הספר ושלחו אותם לחינוך העצמאי, ובהמשך ביניהם למדו באחת הישיבות המוכרות בבני ברק. אפשר להגיד שבזכות אותם בחורים כל המשפחה חזרה בתשובה, ויכול להיות שאותם בחורים בכלל לא מודעים לכל מה שהם זכו וזיכו...

וזה נוגע מאוד לימי 'בין הזמנים', שיוצא לכל אחד ואחד להסתובב בהרבה מקומות, ולכן על כל אחד ואחד להיזהר מאוד שכל מעשיו ודיבוריו יהיו בדרך המתאימה לבן תורה, ושיתקדש שם שמים על ידו.

שמירת העיניים של יהודי אחר גרם לחזור בתשובה

והמגיד הצדיק רבי יעקב גלינסקי זצ"ל היה מספר, שפעם אמר לו נהג אוטובוס תראה את כל הרבנים שלכם כולם גנבים, והסביר הנהג לרבי יעקב, שמקודם עלה כאן ילד בן עשר והוא לא שילם... ור' יעקב ענה לו שעוד מעט כל בני ברק ירוצו אליו, כיון שהוא מחשיב אפילו ילד בן עשר כאחד מהרבנים הגדולים... אבל עכ"פ מה שנוגע אלינו שישנם אנשים המסתכלים עלינו כאילו כל אחד הוא המייצג של כל הציבור החרדי, וא"כ יש לנו אחריות גדולה מאוד לא לגרום ח"ו לחילול ה'.

ומעשה ביהודי חרדי שלצורך עסקיו היה במקום מסוים בחו"ל, וכשהלך ברחוב הוריד את עיניו למטה כדי לא להיכשל במראות אסורות, לפתע ניגש אליו גוי אחד ושואל אותו, מדוע אתה מוריד את הראש לרצפה, הרי זה מאוד מעניין ומושך להסתכל לכל עבר, ענה לו היהודי שאצלנו התורה היא קובעת לנו איך להתנהג על כל צעד ושעל, ובתורה כתוב שצריך לשמור על העיניים ולא להביט לכל עבר, הגוי מאוד התפעל ואז סיפר לתומו שההורים של אמא שלו היו יהודיים, מיד אמר לו היהודי דע לך שמי שאמא שלו יהודיה גם הוא יהודי וזה אומר שאתה באמת יהודי, היהודי נפרד מאותו אחד ולא ידע מה הוא עשה עם אותו ידיעה, לאחר כחצי שנה בשמחת תורה בני קהילה אחת בחו"ל ראו שהגיע אורח לחגוג עמהם, ובמוצאי החג אותו אורח סיפר לבני הקהילה לפני זמן מה פגש יהודי ועל ידי שמירת העיניים של אותו יהודי וסקרנותו, גילה במשך השיחה ביניהם שהוא יהודי, כאשר היה ברור לו שהוא גוי, והחליט לברר לעומק את שורשיו והבין מה זה דורש ממנו, עד שחזר בתשובה שלימה.

והנה אף אחד לא יודע מי זה אותו יהודי, וגם הוא לא יודע מה המשך הסיפור למפגש שלו עם אותו אחד שגילה שהוא יהודי, וכאשר הוא יבוא לעולם האמת, יראה שבזכות שמר על עיניו, יש יהודי בעם ישראל שחזר בתשובה ומאז שמר תורה ומצוות בזכותו.

לא לעבור במעבר חציה כאשר הרמזור אדום! - אחריות

ומן הנכון לעורר כאן על ענין שיש שנכשלים בו, והוא שמגיעים לרמזור אדום ורואים שאין רכבים הנוסעים בכביש, ישנם המורים היתר לעצמם לעבור כיון שאין בזה סכנה, אבל מלבד מה שהרבה פעמים לא שמים לב לרכבים שמגיעים מכיוונים אחרים ולא צפויים וכדו', צריך לדעת שזה גורם לילדים לחשוב שכבר אפשר לעבור את הכביש והם אינם יודעים שכשעוברים כביש במעבר חציה יש לבדוק שלא מגיעים רכבים, וראיתי בעיני כמה פעמים שזה היה יכול להסתיים בתאונה ח"ו, [וזכרוננו שלא היה מושג למרן הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל לעבור ברמזור אדום, אפילו בשעות הבוקר המוקדמות שכל הרחובות והכבישים ריקים, רבי ניסים היה ממתין עד שיתחלף הרמזור לירוק ורק אז היה עובר].

וכל אחד צריך לקחת אחריות על מעשיו, ולהיזהר בכל מעשה שעושה שלא יבוא ליד מכשול אצל אחרים.

על כל אחד לחפש חיזוק לעצמו בלבד

ועוד שמעתי מכאן רמז לאנשים שבשעה שהם נמצאים בשיחת חיזוק, הם חושבים לעצמם שכל כך טוב שפלוני ופלוני נמצאים כאן לשמוע את דברי חיזוק, כי זה ממש נוגע אליהם, אבל הם לא חושבים שזה נוגע גם אליהם... והפסוק כאן בא לומר שכל אחד ואחד צריך לחשוב שגם אם השיחה נמסרת לציבור, זה נוגע לכל אחד ואחד הנמצא במקום ולא רק לאחרים... ולכן פתח הכתוב בלשון יחיד, להורות לכל יחיד ויחיד שיקשיב לדברים כאילו זה נאמר אליו.

הצדיק רבי אריה לזין זצ"ל היה מוסר שיעור קבוע כל יום בין מנחה למערב לקבוצה של בעלי בתים, ויום אחד נודע לו שיש בעיה בשלום בית אצל אחד מהמשתתפים, ולכן החליט רבי אריה שבשיעור הקרוב הוא יקדיש כמה דקות בסוף השיעור לעורר באותו ענין, וזה יגרום לאותו אחד להתחזק בזה, באותו יום הזדמן לשיעור מרן **רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל** בעל **האבן האזל** ושמע את כל דבריו של רבי אריה, לאחר השיעור ניגש רבי איסר זלמן אל רבי אריה ואמר לו אני יודע שהדברים היו מכוונים אלי לעורר אותי להתחזק בענין זה ואני מקבל על עצמי בלי נדר להתחזק, אמר לו רבי אריה חס וחלילה שכוונתי היתה לגדול הדור שידוע ענוותנותו וגדלותו, אך רבי איסר זלמן אמר שבדואי זה נאמר אלי כי אשתי הרבנית בילא הינדא ע"ה עוזרת לי מאוד בכתיבת הספרים ועלי לכבד אותה יותר ויותר...

נודה מאד לכל מי שיוכל לסייע בכיסוי הוצאות ההדפסה. להנצחות לע"נ וכיו"ב, נא לפנות למייל mdh036194741@gmail.com או בטל' 0527129867

ויש ללמוד מרבי איסור זמן איך הוא חשב מיד שהדברים נאמרו אליו ולא לאחרים כששמע דברי חיזוק.

וכעת שאנחנו עומדים לקראת חודש אלול ושומעים שיחות חיזוק ודרשות ברבים, על כל אחד ואחד ששומע לחשוב שהדברים נאמרים אליו בעצמו, וכך יהיה חיזוק אצל כולם.

.....

'שכר בהאי עלמא ליכא'

"ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה" (שם).

כתב הבעל הטורים 'ראה עשרת הדברות שפתח ב'אנכי' ותקיים אותם כי כל המצוות כלולות בהם'.

שמעתי לבאר בזה, דאיתא בגמ' ובמדרש דשני הדברות הראשונות 'אנכי' ו'לא יהיה לך' מפי הגבורה שמענו, אך שאר הדיברות שמעו על ידי שליח מפי משה רבנו, ובזה מיישבים מדוע שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, הרי יש איסור 'בל תלין', ולכאורה אם השכר הוא רק בעוה"ב יש בזה הלנת שכר, אכן הדין מבואר בשו"ע (חושן משפט סימן של"ט) שאם הבעה"ב שכר פועל ע"י שליח, אינו עובר משום בל תלין, דבעל הבית יכול לומר אני לא שכרתיך והשליח אומר הא לא עבדת אצלי, וכיון ששמענו את הדיברות מפי משה רבנו א"כ אין כאן דינא דבל תלין, אכן כ"ז נייחא בשאר הדיברות, אבל בשני דיברות הראשונות 'אנכי' ו'לא יהיה לך' ששמענו מפי הגבורה, בזה באמת יש שכר בעולם הזה, וכדאיתא במדרש 'כל מה שישאל אוכלים בעולם הזה אינם אוכלים אלא בשביל שכר האמונה', והיינו ממש שעל האמונה יש שכר בעוה"ז מהאי טעמא שאת הדיברות של האמונה שמענו מפי הגבורה ויש בהם שכר בהאי עלמא, [כל זה כתוב בספר חנוכה התורה בסוף פרשת יתרו. ובשו"ת שואל ומשיב תנינא ח"ג סימן מ"ב מוסיף דלפ"ז א"ש מש"כ במדרש שמשא רבנו טען לפני השי"ת - 'אתה אומר לי לא תעבור את הירדן הזה, הרי אתה עושה תורתך פלסתר דכתיב ביום תתן שכרו', והכוונה בזה, דבשלמא לכלל ישראל אין דינא דביומו תתן שכרו כיון שזה היה ע"י שליח, ומשא"כ אצל משה רבנו בעצמו ששמע את התורה מפי הגבורה ולא ע"י שליח, לכן טען שאצלו יש את הדין של ביומו תתן שכרו, ע"ש].

ועפ"ז י"ל דפרשתנו שכותבת את הברכה שהיה למקיימי המצוות, איירי על הברכות בעוה"ז, וכיון ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ע"כ איירי על הדיברות של 'אנכי' ו'לא יהיה לך', ולכן דוקא זה מרומז בתחילת הפרשה "ראה אנכי נתן לכם ברכה וקללה", שהברכה היא עבור שמירת ה'אנכי' ו'לא יהיה לך', שעליהם יש שכר מצוה בהאי עלמא.

.....

על כל ניסיון להתחזק ולחזק אחרים יש שכר

"כי יסיתך אחיך..." (י"ג - ז').

הנה מסית זהו עצם מה שניסה להסית את חבירו לעבודה זרה ואפילו שלא עלתה בידו כלל, ומצינו שהתורה אמרה על מסית 'לא תחמול ולא תכסה עליו' דהיינו שאין מהפכין בזכותו, ועוד כמה דינים נאמרו במסית שלא נאמרו בשאר חייבי מיתות, כגון שמושיבין לדון אותו ואפילו אכזרי [כדאיתא בסנהדרין דף ל"ו ע"ב], והטעם מפורש בתורה (בפסוק י"א) "כי בקש להדיחך מעל ה' אלקיך", ורואים מזה כמה חמור הענין של מסית את חבירו.

והסבא מקלם זצ"ל [חור"מ א' רכ"ז, והביא זאת בשמו רבי ירוחם ממיר בדע"ת פרשת וילך], שהרי ידוע הכלל שמידה טובה מרובה חמש מאות ממידת פורענות (יזמא דף ע"ו ע"א ע"י רש"י), ואם כן עאכ"כ מי שמפתה יהודי להחזירו בתשובה לאבינו שבשמים, ששכרו עצום, ואפילו אם הוא מפתה את עצמו לחזור בתשובה על ידי לימוד המוסר וספרי יראה, שמלבד מה שלבסוף יראה פירות בעמלו, מכ"מ גם בשעה שעדיין לא הצליח, יש לו שכר עצום מהשמים על מה שניסה והתאמץ להחזיר את עצמו להקב"ה, וק"ו ממידת פורענות.

והדברים נוגעים ביותר לאותם אברכים מופלגים, אשר נוסעים מידי שבוע במסירות ללמד תורה ומצוות לעם שבשדות, במסגרת הארגונים החשובים 'לב לאחים' וכדו', וזוים להשיב לב בנים לאביהם שבשמים, עליהם לדעת שגם אם לא רואים הצלחות, הם יקבלו שכר עצום על עצם זה שניסו לפתות עוד יהודי לחזור בתשובה.

אך באמת זה נותן חיזוק גדול לכל אחד ואחד, שלכל אחד בכל מקום יש אפשרות להשפיע על אחרים ברוחניות, ואפילו על ידי מילה טובה לשני, זה נותן לשני מרץ וחשק להמשיך ללמוד ולעשות שטייגען, וכמו המעשה באברך שקיבל הזמנה מבחור שהוא כלל לא הכיר, אך היתה בהזמנה הקדשה מאוד ארוכה ובקשה מיוחדת שהוא מצפה לראותו בחתונה, וכשבא האברך לחתונה אמר לו החתן שלפני כמה שנים היתה לו תקופה קשה בלי מצב רוח, והוא כבר חשב לעזוב את הישיבה, ובדיקו אז נפגשו והאברך הניח את ידו על כתפו ודרש בשלומו, וזה חימם את לבו בצורה שאי אפשר לתאר, ובזכות זה נשאר בישיבה! ולכן יש להמשיך ולנסות להתקדם ולהשפיע ברוחניות, הן על עצמו והן על אחרים, כמה שאפשר, ובעז"ה הוא גם יזכה לראות פירות בעמלו.

ומרן החפץ חיים זצוק"ל ביאר בדרך זו את מה שאומרים 'אנו עמלים והם עמלים' אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, שהכוונה בזה שאנו עמלים ומקבלים שכר על עצם העמל גם אם לא רואים בעין את התוצאות, ומשא"כ הם עמלים ואינם מקבלים שכר על העמל אלא רק על התוצאות, ודברים אלו נותנים חיזוק לא להתייאש כי על כל עמל יש שכר עצום.

.....

עשה דוחה לא תעשה - עיר הנידחת

"לא תעשון כן לה' אלקיכם" (י"ב - ד').

כתוב בגמ' סנהדרין (דף ע"א ע"א) 'דבי אליעזר אומר כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת - אינה נעשית עיר הנדחת, מאי טעמא אמר קרא ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת באש, וכיון דאי איכא מזוזה לא אפשר, דכתיב לא תעשון כן לה' אלהיכם'.

והיינו שאם יש אפילו פתח אחד שיש בו מזוזה, אין דנים את העיר הזאת כעיר הנידחת, שהרי עיר הנידחת חייבים לשרוף את כל שללה, וכיון שיש בה מזוזה אי אפשר לשרפה, וא"כ אין דנים בה כלל דין עיר הנידחת. ובאחרונים הקשו, שהרי ק"ל דעשה דוחה לא תעשה, וא"כ שיבוא עשה של שריפת עיר הנידחת וידחה לא תעשה 'דלא תעשון כן'.

ויש שתירצו (היד דוד סנהדרין דף ק"ג ע"א, והמנחת חינוך מצוה קמ"ב ה', ומצוה תס"ד מ"ו) ע"פ מה שכתבו התוס' בעירו"ב (דף ק' ע"א) דהיכא שהעשה בא על ידי פשיעה, לא אמרינן דעשה דוחה את הלא תעשה, משום שהעשה יכול היה להתקיים בלא דחיית הלאו, וכאן הרי העשה של שריפת עיר הנידחת בא על ידי פשיעה שהעיר עבדה עבודה זרה, ולכן אין העשה דוחה את הלא תעשה [ועי' שיעורי רבי דוד על מסכת סנהדרין אות נ"ו].

ועוד כתבו שם ליישב [וכ"כ בספר מרגליות הים], שהרי במזוזה יש הרבה הזכרות, ואם היא תשרף יעברו כנגד כל הזכרה והזכרה, ואין עשה דוחה הרבה לא תעשה, וע"ש [ובמנחת ס"ט ב] מה שכתבו לדון בתירוץ זה.

והנה לכאורה היה אפשר לתרץ תירוץ נוסף, שקיום העשה של שריפת עיר הנידחת הוא רק בסוף השריפה של העיר, ומשא"כ שריפת המזוזה הוא עוד קודם קיום המצוה, והכלל הוא, דאין עשה דוחה לא תעשה אלא רק באופן דבעידנא דעקר ללאו מקיימא עשה, והכא לא הוי בעידנא, אכן יש לדחות, דידוע מש"כ הפסקי התוס' בזבחים (דף צ"ז ע"ב) 'אם אי אפשר לקיים עשה בענין אחר, לא בעינן בעידנא דמעקר לאו לקיים עשה', והיינו שבמקום שלא שייך לקיים את העשה באופן אחר אלא רק ע"י עקירת הלאו, בכה"ג לא בעינן שיהיה בעידנא, וא"כ ה"נ כיון שלא שייך לקיים מצות שריפת עיר הנידחת, אלא ע"י עקירת הלאו, לא בעינן בעידנא, [ובר מן דין, הרי אפשר לקבץ את כל המזוזות ולשורפם לבסוף, ובכה"ג הוי בעידנא, ודר"ק].

מחיקת השם על ידי גרמא

שמעתי מראש ישיבת סלבודקה מרן הגר"ד לנדו שליט"א שמרן הגאון רבי אליעזר מטעלז' זצ"ל הקשה, שהרי שיטת ריש לקיש בגמ' בבבא קמא (דף כ"ב ע"א) ד'אשו משום ממון', והיינו שאדם שהדליק אש וזה הזיק, אין זה נחשב כאילו הוא בעצמו הזיק בידים אלא שהאש היא ממון שהזיקה, [ורבי יוחנן סובר שנחשב כאילו הוא הזיק בידים ד'אשו משום חצור', ולפי זה ילה"ק מה בכלל האיסור לשרוף את המזוזה בעיר הנדחת, הרי אין זה נחשב כאילו הוא שורף בידים אלא זה רק גרמא כי 'אשו משום ממון', ומבואר בגמ' שבת (דף ק"ז ע"ב) שאדם שהיה כתוב שם השם על ידו מותר לו להיכנס לתוך מים, ומקשה הגמ' הרי הוא גורם לכך שימחק שם השם וכתוב 'לא תעשון כן לה' אלקיכם', ומתרתצת הגמ' שכתוב בפסוק 'לא תעשון כן', ולומדים מזה שרק מעשה נאסר ולא גרמא, ולכן כיון שהשם ימחק רק על ידי גרמא מותר, וא"כ ה"נ שריפת המזוזה הוי רק ע"י גרמא אליבא דר"ל דאשו משום ממון ולא ע"י מעשה.

ותירץ, דאה"נ דמשום גרמא היה מותר לשרוף את השם, אבל אכתי יש גם כן עשה ד'את השם אלקיך תירא', שעל ידי ששורף את המזוזה מבטל עשה ד'את ה' אלקיך תירא', ועשה זה אסור לבטל גם על ידי גרמא, ואם כן משום ביטול עשה זה אסור לשרוף את המזוזה בעיר הנידחת, והחילוק בין הגמ' בשבת שמותר להיכנס למים אע"פ שימחק שם השם, משום ששם אין בכוונתו למחוק את שם השם על ידי שנכנס למים, אלא בכוונתו לטבול ואין בכוונתו למחוק בדווקא את שם השם, אבל לגבי שריפת המזוזה שם הכוונה היא השריפה כיוון שיש מצוה לשרוף את כל שללה של עיר הנדחת.

והנה לפי זה מיושב מה הטעם דלא אמרינן דיבוא עשה וידחה לא תעשה, משום דמלבד הלא תעשה איכא נמי עשה ד'את ה' אלקיך תירא', ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה כמבואר בגמ' בכמה מקומות.

ובעיקר קו' הגאון רבי אליעזר מטעלז', אפשר לתרץ עוד [מבני הבה"ח אברהם ישעיהו נ"ו] דדעת הרשב"א בגמ' בשבת שם, דדוקא היכא דלא הוי פסיק רישא אמרינן דמותר לגרום למחיקת השם, אבל בפסיק רישא לא אמרינן הכי, וא"כ הכא בשריפת עיר הנדחת הלא הוי פסיק רישא שימחק השם, ובכה"ג אסור אף ע"י גרמא.